

Jacques Offenbachi nimi ei v aja erilist tutvustamist. Temast kui opereti vanaisast ja selle žanri rajajast on küllap vist kõik teatrisõbrad kuulnud. Ometi on aga alles vii-

mase paarikümne aasta jooksul hakanud aset leidma tema arvuukate lavateoste (neid on kokku üle 100!) järkjärguline renessanss. Küllap vajadusest operetti vaadata-kuulata, kusjuures tühimus-tülpimus uuemate Viini operettide läägelte tühisest sisusurrogaadist on ilmne.

Tead a on vist seegi, et Offenbach oli väga ajakajaline helilooja, kes halastamatult rooskas ümbritseva ühiskonna pahesid ja tühisust, riigiaparaati ja võltsmoraali, kivistunud kunstitavasid, pimedat kirikuusku jm. Eelkõige tseensuuri valgust silmas pidades tuli Offenbachil enamasti kasutada allegooriat, ümber- ja kauduütlemisi. Ent ta oskas

«Rüütel Sinihabe»

ikka niivõrd täpselt märki tabada, et mõistsid need, kellele lood sisuliselt olid määratud. Need aga, kelle pihta Offenbach otseselt sihtis, ei suutnud autori säärast «hübematust» aimatagi — aristokraatsed jõudeolesklejad ja kosmopoliitidest snobid nägid tema operettides vaid pealteksti ja otsest nalja ning otsisid lavastuslikke pikantsusi. Kõige paradoksaalsem, et tema etendusi käisid vaimustusega nautimas paljude riikide valitsejad ja kroonitud pead.

«Sinihabe» lavalooa on vastuolude ja kontrastide rohke. Taas allegooriline paroodia, nagu varasemad «Orfeus» ja «Helena», kuid mitte akadeemilise antiigi alusel, vaid süngeid keskaegseid tragöödiad kujutava romantilise draama väljendusvahendeid kasutades. Ent Offenbachil on verisest naistetapjast saanud omamoodi «lõbus lesk(mees)», kes leiuliselt mälestab kõiki oma endisi hukatud abikaasasid, samas aga on kohe valmis elurõõmsalt sukelduma uutesse seiklustesse ja abielusidemeisse. Opereti esimene stseen on tõeline lamburiidüll rokokookunsti vaimus, ka muusikalisel on see pastoraallüürika paroodia. Edasi aga naerdakse välja tagajärjete armastus, donžuanlik kiindumus igavesti-naise-likku, monarhistlik jõuetu valitseja, päriliku võimu mõtetus ja naeruväärsus jne. Kõigile neile teemadele on leitud lõvv lavaline vorm ja karakterne paroodiline muusikaline väljendus.

Offenbachi muusika võib oma pretensioonitusega — väga lihtne on harmoonia, ta ei rakenda keerulisemaid muusikavorme ega keerukat orkestratsiooni. Peaosa tema partituurides mängib kahtlemata rütmiline pulss, see nakatavkaasaviiv tantsustiia, mis kulmineerub kooriepisoodides, eriti finaalides.

Ilmselt on see muusikalise ettevalmistuse puudujääk (nii lihtne, seega «kerge» partituur!), et muusika ei saa K. Raudsepa juhatusel mitte alati õiget hoogu sisse ja jääb vahel nagu tiivutuks. Edasiviivaid, numbrist numbrisse tajutavaid aktiivseid impulsse on vähevõitu. Jääb vaid loota, et lugu kui tervik etenduste käigus sisse mängitakse ja õige minnekuhoo saab.

Lavastaja U. Väljaots tundub teost kogu tema kompliteeritud ja teemaderohkuses õigesti mõistnud olevat. Ja põhiline lahenduski jätab sümpaatse mulje, etendus on üsnagi mõnuga jälgitav. Ent... Jah, ta ei saavuta vajalikku emotsionaalset tunglelust, ei hakka ootuspäraselt särama. Igatahes esietenduse publik ei läinud toimumaga nagu lõpuni kaasa.

Muidugi — ironia ei nakata, paroodialik lähenemine tekitab pigem distantsi. Samas aga on nii libreto kui ka muusika enamiku tegelasi ja nende arengujooned andnud nii inimlik-konkreetselt, et need lihtsalt peaksid kaasa elama panema ning looma tajutava kontakti lava ja saali vahel. «Sinihabe» on grotesk selle sõna otseses mõttes.

L. Roosa on loonud etendusele aktiivselt kaasa mängiva kujunduse — selles on just seda groteskile omast teravat vastandamist, mida osatäitjad puhuti ei suuda anda. Põhijendatult tabab tähelepanelikumat vaatajat üks üllatus tei-

Daphnis (HARRY VASAR) ja Fleurette (HAILI SAMMELSG) operetis «Rüütel Sinihabe».

G. Vaidla foto

se peale, avaldugu see siis kostüümides või dekoratsiooni üksikosades. Mõjusalt efektne on valguse ja seega ka lava-ruumi kasutamine. Toredad on kontrastid piltpostkaardilisel ilusa ja judisemapanevalt sünges vahel, samuti lossipildi toretsevuse või intimset laadi üksiktseemide vahel.

Grotesksete kontrastide julge väljamängimise mõttes on mõned (paraku mitte kõik) osatäitjad igati õigel teel. T. Tralla kuningas Bobèche oma tseremooniamaiuses ja samas ka jõuetuses-piiratuses on tore karakterilooming. Niisama veenev oma kergluses, tühisuses ja infantilsuses on H. Vasara Daphnis-Saphir. Suurema osa etendusest on lausa rõõm jälgida Boulotte'i osas L. Panovat, kes leidlikult arendab ja jätkab omal ajal Céline'i osas («Colas Breugnon») leitud lihtrahvalikke-elujulgeid jooni. Ent lõpu eel Boulotte otsekui hajub vaataja tähelepanu fookusest. Osalt, kuid ainult osalt dramaturgilisest materjalist tingituna.

Võtme säärased kontuurid ähmastumise mõistmiseks annab vahest kõige selgemini K. Karaski jälgimine nimiosalisena. Tema väljatulek on efektne, hästi on lauldud esimene, virtuooslike koloratuuridega aaria. Üldse peab ütleva, et vokaalselt on see kahtlemata Karaski parimaid osi, kus tema ilusa tämbriga, helisev hääli veenvalt maksvusele pääseb — olgu siis soolokantileenis, kiirkõnes või kooslaulus. Ent siiski jääb Sinihabeme kuju laval päriselt sündimata. Sinihabe (tema kõrval osalt ka Boulotte) on ju see, kelle elamuste järjest teravamate siksakkidena kulgev joon jõuab üha suuremate murranguteni. Kuningas ja prints on teravajooneliselt antud kujud. Samavõrd selgelt tuleks välja teritada ka Sinihabeme emotsionaalsed tõusud ja langused, tema piinlev, vaatajale aga lõbus heitlemine eri tundetasapindade vahel. Vahel Sinihabe ju lausa prantsatab ühest äärmusest teise: milline pinges peaks eelnema lausele, kui ta Boulotte'i käest ühtäkki murelikult-asjalikult pärib, ega too ometi haiget saanud. Rõhutan veel kord — igapidi kiiduväärt on laululine külg, samavõrd on aga ruumi osa mängulisel kasul ja teravdatud väljavoolimisel.

Rõõm oli kavalehte lugedes tõdeda, et teater on usaldanud esimesed solistiosad operetis mitmele artistile. Neist esietendusel üllatas A. Männik oma lavalise aktiivsuse, ladusa tekstiandmise ja heatasemelise vokaalsusega, ent temagi peaks mõtlema oma rolli tunneteskaala laiendamisele.

«Rüütel Sinihabemes», mis puhuti esitab solistidele päris ooperlikke nõudeid, teevad kaasa veel mitmed lavakunstnikud, kes omalt poolt meeldivald täiendavad üldist ansambli.

V. KIVILO